

A kászoni volt görögkatolikusok vallási konverziói

A Kászoni-medence falvai ma közigazgatásilag egy községhez tartoznak Kászonalitz községközponttal, amelyhez még négy falu tartozik: Kászonújfalu, Kászonfeltíz, Kászonjakabfalva és Kászonimpér. Az utóbbi településnek van egy különálló falurésze, Doboly, ahol többnyire a községben élő ortodox felekezetűek egy része lakik egy tömbben.¹

Kászonban az újkor elején a feudális birtokhoz szükséges jobbágyok letelepítése a települések szélein történt. Így alakult ki Kászonimpérben is a Doboly nevű falurész, Altízben az Oláhok utcája, Feltízben pedig a Dormán utca, amelyekben napjainkban is többnyire ortodox vallású, magyarul beszélő családok élnek.² Orbán Balázs a Székelyföld leírásában is említi ezeket a családokat: „a lakosok nagy része törzsökös székely, bár vannak itt elszékelyesedett, de nemzeti öltözeteket megtartott, többnyire pásztorkodásból élő oláhok is (régén jobbágyok) kevés számban”.³ A Moldvából történő beköltözések nyomán Kászonfeltízben kialakult egy Dormán nevet viselő utca, mint ahogy a moldvai Dormánfalván is létezett egy magyar falurész.⁴ Napjainkban a vegyes házasságok révén a kászoni falvak mindegyikében élnek olyan családok, ahol legalább az egyik fél ortodox vallású, még ha nem is vallja magát román nemzetiségűnek.

Az 1614-es Bethlen Gábor-féle összeírás során Csík-, Gyergyó- és Kászsorszékben egyetlen olyan települést sem találtak, amelyben jelentős számú román nemzetiségű lakos lett volna, viszont találtak olyan zselléreket, akik máshonnan bevándorolt, ideiglenesen megtelepedett emberek voltak, akik újonnan érkeztek a Kászoni-medencébe. Ez az összeírás csupán a családfőkre terjedt ki, amelyben az „oláh” jelzővel, illetve névvel illetett személyek zsellérek, jobbágyok és külső szolgák voltak. Az Oláh név a történeti adatokban sem jelent mindig román nemzetiséget.⁵ Az összeírásból kiderül, hogy Kászonban a 358 családfőből 26 román ember volt (6,92%). Szőcs János *A románok megtelepedése, román*

1 | Czekes-Posztuly Tünde: Kászon sajátos színtérfaja, Doboly. *Művelődés*. Melléklet. 2024. 1–2 szám, 40.

2 | Kós Károly–Szentimrei Judit–Nagy Jenő: *Kászoni székely népművészet*. Kriterion Könyvkiadó. Buk. 1972. 16.

3 | Orbán Balázs: Székelyföld leírása *történelmi, régészeti, természetrajzi s népismereti szempontból*. II. kötet. Csíkszék. Nyomatott Panda és Frohna Könyvnyomdája. Pest 1869. 53.

4 | Szőcs János: *Románok megtelepedése, román falvak kialakulása Csík-, Gyergyó- és Kászsorszékben (1614–1850)*. In: *A többség kisebbsége*. Tanulmányok a székelyföldi románság történetéből. Szerk.: Hermann Gusztáv. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda 1999. 98–156. (A továbbiakban: Szőcs János: *Románok megtelepedése...*) 135.

5 | Uo. 99.

falvak kialakulása Csík-, Gyergyó- és Kászsónszékben (1614-1850) című tanulmányában pontosít, hogy ez a 6,92%-os arány az össznépességen belül valójában sokkal kisebb, hiszen a külső szolgák és a zsellérek valószínűleg nem voltak családos emberek. Ez a két társadalmi csoport újonnan érkezett és telepedett le a medencében. A 26 kászoni román férfi valószínűleg az 1614-es katonai szemléhez közeli időben húzódott itt meg.⁶ Az összeírók általában jelölték azt is, hogy ki honnan érkezett: „Ambrus Pál szolgái közül az egyik szászkapusi Lőrinc, a másik Andor, oláh fiú, nem tudják hová való... Farkas, oláh fiú, nem tudják, hová való. Nagy Szilveszter házában egy oláh havaselvi, Márton Pál szolgája István havaselvi, Máthé Gergely szolgája, Oláh István, fogarasföldi. Kászonfelsőfaluban⁷ egy oláh, varga havaselvi, Gáspár János házában tart szállást. Brassó vidéki Bokor, Ágoston Márton házában... István, Lőrinc András szolgája fogarasi fiú, oláh”⁸

1. táblázat. A román vagy román eredetű családfeők, férfiak száma Kászsónszékben 1614-ben⁹

Falu neve	ősjobbágy, jobbágy	zsellér	külső szolga	összesen
Kászonújfalva	-	9	3	12
Jakabfalva	6	2	8	16
Felsőfalva	-	5	1	6
Impér	-	-	-	-
Összesen	6	16	12	34

A román vagy román eredetű családfeők száma ekkor összesen 34 fő volt, akiknek többsége zsellér (47%) vagy külső szolga (35,29%) és csupán 17%-uk jobbágy. Érdekes megnézni ugyanebben az évben a román etnikumú családfeők és férfiak eloszlását is a teljes Csík- Gyergyó- és Kászsónszékre vonatkozóan.

2. táblázat. A román etnikumú családfeők és férfiak eloszlása Csík- Gyergyó- és Kászsónszékben 1614-ben¹⁰

Összesen	ősjobbágy, jobbágy	zsellér	külső szolga
165	15	120	30
100%	9,09 %	72,72%	15,18%

A táblázat adataiból látható, hogy a fent említett három medence román etnikumú tagjai közül mintegy 20% él Kászonban. A 30 főnyi külső szolgából 12 fő a Kászon-medencében él, ami mintegy 40%-ot jelent. A zsellérek száma ennél jóval kisebb százalékarányt mutat, hiszen a 120 főből csupán 16 fő él Kászonban az összeírás idején, ami csupán 13,33%-ot jelent.

6 | Szőcs János: *Románok megtelepedése...* 101.

7 | Kászonaltíz és Kászonfeltíz falvak gyűjtőneve.

8 | Szőcs János: *Románok megtelepedése...* 101.

9 | Uo. 103.

10 | Uo. 105.

A kászoni románokra vonatkozó következő demográfiai adatunk mintegy 80 évvel későbből származik, és belőle arra következtethetünk, hogy Kászonszékben időközben megnövekedett a románok száma. Egy 1693-as erdőővő intézkedés úgy rendelkezik, hogy aki kecskét vagy juhot legeltet az erdőn, „*se oláh, se magyar fejszét, baltát vagy afféle eszközt ne merészeljen hozni, mellyel erdőt pusztíthatna, ronthatna, vagy vágthatna, ha valaki oláh vagy magyar ebben tapasztaltatik [...] érdeme szerint büntetődjék*”.¹¹ A gyergyószárhegyi Lázár család kászoni román jobbágyainak az összeírása 1715-ből maradt fenn (*Nomina jobbagionum Valachorum*), amelyben Oláh, Ráduly, Tódor, Torczán, Todorán és Vánca nevű familiák szerepelnek, akik fizetési jogviszonyban álltak a Lázárokkal. Kászonszékben később is ezekből a családokból kerültek ki a pástornemzetségek, akik kiválóan értettek az állattartáshoz és a juhtenyésztéshez egyaránt.¹²

A Kászonimpérhez tartozó Dobolyban a 18. század közepén már jelentős számú görögkatolikus hívő közösség létezett. 1666-ban és 1674-ben már „Imperi alias Dobj” néven említik a falurészt. 1769-ben „Impérfalván Doboly nevű tízesben” lakó Arpint Karácsonról írnak.¹³

Az 1743-as vizitációban a községben már két rítust említenek.¹⁴ Később 1750-ben Petru Aron görögkatolikus vikárius készítettett összeírást a csíkszéki híveiről, majd ugyanebben az évben történt az országos adóösszeírás is. Néhány évvel később, 1762-ben Buccow tábornok utasítására a görögkatolikus hívek összeírását is elkészítették. Ebből az összeírásból származnak a Kászonszékre vonatkozó adatok.¹⁵

3. táblázat. Csík- és Kászonszék görögkatolikus vallású népessége a 18. században¹⁶

Falu neve	1750				1762			
	Lélekszám	Templom	Pap	Kántor	Család	Templom	Pap	Papi lak
Kászónújfalú	110	–	–	–	8	–	–	–
Kászonszék	323	–	–	–	78	1	2	–
Összesen (Csík- és Kászonszék)	1842	4	4	4	351	4	7	–

A táblázat adataiból jól látszik az, hogy 1750-ben Kászonszék- és Csíkszékben a görögkatolikus vallást gyakorlók száma összesen 1842 fő volt, amelyből a Kászoni-medencében 433 fő élt, ami 23,5%-nyi görögkatolikus hívőt jelent. Az 1750-es összeírásban még nem szerepel pap, aki a medencében élő görögkatolikus hívek vallási életét szolgálná, de 1762-re már két görögkatolikus pap és egy templom tűnik fel az összeírásban. A Doboly nevű helység az 1750–1762 között épített görögkatolikus templomával már Erdély első katonai felmérésének térképén (1769–1773) is megtalálható.¹⁷

11 | Uo. 135.

12 | Uo.

13 | Uo.

14 | Gyulafehérvári Főegyházmezei Levéltár, Can. Vis 1743., 2. doboz, 5. kötet, 1120. Ritus dublici.

15 | Szöcs János: *Románok megtelepedése...* 136.

16 | Uo. 137.

17 | Uo. 135. A térkép elérhető itt: <https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-transylvania/?layers=142&bbox=2903386.4710412663%2C5811762.846835275%2C2912487.2547214697%2C5815025.752480199> (Megtekintés: 2025. 05. 02.)

Szűcs János említett tanulmányában olvashatjuk, hogy 1750-ben összesen mintegy 3250 görögkatolikus jegyezték fel Csíkban, Gyergyóban és Kászonban. 37 év múlva Zöld Jánosék ugyanitt 4426 lelket számláltak. Az 1787-es kimutatásból hiányzik ugyan a kásznai románok család- és lélekszámának eredménye,¹⁸ de az 1850-es adatokból kiderül, hogy Kászonszék lakossága ekkor 6905 fő, amelyből 5898 székely-magyar, 872 fő román és 133 cigány nemzetiségű. Ugyanebben az évben a Kásznai-medence 6905 lakosa közül 5938 fő római katolikus, 967 fő pedig görögkatolikus vallású.¹⁹ Mindez tehát százalékban nézve a következőképpen alakul: az 1850-es adatok alapján a 6905 főnyi lakosság 85,41%-a székely-magyar, 12,62%-a román, és csupán 1,92%-a cigány nemzetiségű. A felekezeti eloszlást tekintve a medence lakóinak 86%-a római katolikus vallású, míg 14%-uk görögkatolikus. Ez azt is jelenti, hogy a görögkatolikus hívek nemcsak a román nemzetiségűek közül kerültek ki, hanem 1,28%-uk a székely-magyar vagy a cigány nemzetiségűek közül vallotta magát görögkatolikusnak.

Egy 1776-os egyházi vizitációban arról számolnak be, hogy az egyházközségben már köttetnek vegyes házasságok a római katolikus és a görögkatolikus felek között.²⁰ Ezek alapján valószínűsíthető, hogy Kászonújfaluban a görögkatolikus közösség megjelenése beházasodással jöhetett létre. A vallásuk gyakorlására pedig a szomszédos településen, Dobolyban volt lehetőségük.²¹ Egy 1786-os vizitáció már említi azt is, hogy az egyházközség görögkatolikus híveinek központja a Nagykászonhoz tartozó Dobolyban található: „*Datur etiam greci ritus uniti, confessionis capaces 50, incapaces 32, habent suum ministrum residentium in Nagy Kászon loco Doboij nomine*”.²² A következő összeírás 1787-ben történt, amely alapján Betzmann Johann hadnagy, Kálnoki Jeromos és Zöld János felsőbb utasításra állított össze jelentést a csíki és gyergyói görögkatolikus parókiák jövedelméről, templomaik állapotáról, illetve a családok és hívek számáról. Ebben Kászonról a következőket találjuk: a templom állapota: fatemplom, a községben élő családszám kb. 90, lélekszám kb. 450 és az átlagos család létszáma 5 fő.²³ A szerző jelzi, hogy a kásznai románok családtszáma és lélekszáma csupán becslés eredménye, épp ezért az 1760–1762-es összeírásra, valamint egy 1781-es panaszlevél tartalmára alapozva állapította meg a lehetséges családlétszámot és összlélekszámot. „*A görög egyesült vagy görögkatolikus tehát nagyjából román nemzetiségű népesség a 37 évvel korábbihoz képest 1176 lélekkel, vagyis több mint egynegyedével szaporodott, ami aligha történhetett a természetes szaporulat útján.*”²⁴

A 18. század közepe és a 19. század közepe között az erdélyi felekezetek közül a görögkatolikus vallás erősödött meg a legjobban, ötszörösére növekedve (131 058 főről 664 154 főre). A katolikusok száma több mint kétszeresére, a protestánsok másfélszeresére, míg az ortodoxok száma nem nőtt jelentősen ebben az időszakban.²⁵

18 | Uo. 140.

19 | Szűcs János: *Románok megtelepedése...* 98.

20 | Vö. Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár, *Can. Vis.* 1776., 8. doboz, 16. kötet, 35. füzet, 6.

21 | György Imre: *Kászonújfalú története. Őseink nyomában.* I. kötet. Tortoma Kiadó. Barót 2024. (A továbbiakban: György Imre: *Kászonújfalú története*) 102.

22 | Vö. Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár, *Can. Vis.* 1786., 11. doboz, 20. kötet, 658.

23 | Szűcs János: *Románok megtelepedése...* 140.

24 | Uo.

25 | Mikó Zsuzsanna–Szabó Csaba: *Magyarnak maradni Erdélyben.* Iskola Alapítvány Kiadó. Kvár 2021. 46.

4. táblázat. Az 1850-es népszámlálás etnikai és felekezeti adatai²⁶

Falu neve	Összesen	Székely- magyar	Román	Örmény	Német	Cigány	Más	Római katolikus	Görög- katolikus	Más vallású
Kászonújfalva	1981	1837	140	-	-	4	-	1841	140	-
Jakabfalva	1329	1084	213	-	-	32	-	1090	239	-
Impér	1072	847	190	-	-	35	-	854	218	-
Altíz	1092	973	75	2	-	42	-	996	96	-
Feltíz	1431	1157	254	-	-	20	-	1157	274	-
Összesen	6905	5898	872	2	-	133	-	5938	967	-
Százalékban	100%	85,41%	12,62%	0,02%	-	1,92%	-	85,99%	14%	-

Az 1848–49-es szabadságharcot követően az 1850-es népszámlálás szerint a Kászon-medence területén összesen 6905 személy élt, akiknek jelentős többsége, azaz 5898 fő székely-magyar, ami összesen 85,41%-ot jelent. A medence össznépességében még egy jelentős számú román közösség is létezett, ami az összlakosság 12,62%-át jelenti. Emellett csupán még két nemzetiség, a német és a cigány jelenik meg 0,02 és 1,92%-os arányban. Ebben az évben a felekezeti eloszlást is megtaláljuk, mely szerint Kászonban csupán két felekezet található: római katolikus (86%) és görögkatolikus (14%).

5. táblázat. Nemzetiséget összesítő statisztika Csík-, Gyergyó- és Kászonszékre vonatkozóan 1850-ből²⁷

Összesen	Székely-magyar	Román	Örmény	Német	Cigány	Más
92 449	76 062	12 834	1867	515	1094	77
100%	82,27%	13,88%	2,01%	0,55%	1,18%	0,08%

A táblázatból látható, hogy a Csík-, Gyergyó- és Kászonszékben élő 92 449 személyből 6905 fő Kászonban él, ami az össznépesség 7,46%-át jelenti. A szék területén élő 12 834 román etnikumú lakosnak a kászon 967 görögkatolikus fő a 7,53%-át jelenti.

6. táblázat. Felekezeti hovatartozást összesítő statisztika Csík-, Gyergyó- és Kászonszékre vonatkozóan 1850-ből²⁸

Összesen	Római katolikus	Görögkatolikus	Más
92 449	79 164	13 112	173
100%	85,62%	14,18%	0,18%

26 | Dr. Endes Miklós: *Csík-, Gyergyó- és Kászonszékek (Csík megye) földjének és népének története 1918-ig.* Akadémiai Kiadó. Bp. 1994. 351.

27 | Szőcs János: *Románok megtelepedése...* 145.

28 | Uo.

Eszerint a szék összlakosságának ekkor 85,62%-a római katolikus, 14,18%-a görögkatolikus vallású, és csupán 0,18% vallja magát más vallásúnak. Kászonban ekkor a római katolikus vallásúak 7,5%-a élt, míg a görögkatolikus vallásúak 7,4%-a.

Csíkszékből a lakosság száma a Bethlen Gábor-féle összeírás alapján nem haladta meg a 23 000 főt, az 1850-es népszámlálás már 92 449 fős lélekszámot mutatott ki, melyből a románság lélekszáma 12 834 fő volt. Ez utóbbi abszolút szám több mint a hetvenszeresére növekedett a 18. századi statisztikai adatokhoz képest, állapítja meg Szócs János.²⁹

A magyar görögkatolikus egyház 1912-es újjászervezését követően létrejött egy új magyar görögkatolikus püspökség, amelyhez 156 plébániát csatoltak: az eperjesi egyházi körből nyolcat, a munkácsiból hetvenet, a szamosújváriból hármat, a nagyváradiból negyvenet, a gyulafehérvári-fogarasi érseki körből harmincöt plébániát, amelyek között ott volt a nagykászoni-dobolyi plébánia is.

A 17–18. században betelepült görögkatolikus románság Kászonban beolvadt a helyi magyar közösségbe, mely így a 19. század közepére magyar ajkúvá vált. Egy Kászonújfaluból származó adatközlő így vall erről:

„A románok soha nem érzik magukat egyenrangú lakosoknak a túlnyomó többséget kitevő magyarokkal. [...] Az tény, hogy Románia határain belül van jelenleg a Székelyföld, itt nem érzékelhető, ellentétben azokkal a vidékekkel, ahol pénzzel, politikai intézkedésekkel, és nem utolsósorban, a magyar arisztokrácia és földesurak évszázadokon át folytatott jobbjárbetelepítési gyakorlatával, sikerült román többséget kialakítani. [...] Oláhnak lenni eléggé szégyenletes állapotnak számított. A románokra a faluban azt mondták, hogy »oláh részről valók«. Minden történésnek ők a negatív szereplői”³⁰

A teljes Kászoni-medence népessége az első, 1850-es népszámlálási felmérés óta folyamatosan csökken. Az öt kászoni falu teljes lakossága 1850-ben még 6905 fő volt, 2022-ben pedig már csak 2819 fő. A folyamatos fogyás közepette a többséget alkotó római katolikus lakosság aránya a teljes népességen belül nagyjából változatlan volt (1850-ben 86,0%, 2022-ben 89,4%), de a görögkatolikusok és a görögkeletiek (ortodoxok) abszolút számának és egymáshoz viszonyított arányának alakulását a történelmi és politikai körülmények nagymértékben befolyásolták.

A községben a 19. század második felében, egészen 1910-ig egyetlen személy sem vallotta magát ortodoxnak. A mintegy 1000 főt kitevő görögkatolikus népesség számaránya ebben a korszakban enyhén növekedett (1850-ben 14,0%, 1910-ben 17,2%). Az 1930-as román és az 1941-es magyar népszámlálás adatainak különbségei e két utóbbi felekezet vonatkozásában magyarázatot igényelnek.

A levéltárakban több kimutatást is találunk a római katolikus egyházból 1919–1940 között kitértekről, akik a görögkatolikus egyház javára váltottak rítust. A bécsi döntést követően azonban ez a folyamat megfordult: az 1940–1944 közötti „kicsi magyar világban” a görögkatolikusok nagy számban lettek római katolikusokká.

29 | Uo.

30 | Szakács Ferenc (1931–2009) bányamérnök, magyarországi lakos, személyes életrajzi jegyzetei. Érd, 2013. december 17., 4–5. Gyűjtötte György Imre.

7. táblázat. Kászon község lakosságának történeti felekezeti megoszlása³¹

Év	Összesen	Római katolikus	%	Görög-katolikus	%	Ortodox	%	Egyéb összesen	%
1850	6905	5938	86,0	967	14,0	0	0,0	0	0,0
1857	6860	5830	85,0	1012	14,8	0	0,0	10	0,1
1869	6884	5791	84,1	1068	15,5	0	0,0	25	0,4
1880	6875	5779	84,1	1054	15,3	0	0,0	41	0,6
1890	6536	5427	83,0	1067	16,3	0	0,0	35	0,5
1900	6436	5232	81,3	1155	17,9	0	0,0	49	0,8
1910	6372	5207	81,7	1097	17,2	10	0,2	57	0,9
1930	5291	4379	82,8	827	15,6	27	0,5	58	1,1
1941	6247	5945	95,2	149	2,4	4	0,1	149	2,4
1992	3135	2839	90,6	30	1,0	252	8,0	14	0,4
2002	2979	2668	89,6	16	0,5	276	9,3	18	0,6
2011	3033	2739	90,3	12	0,4	207	6,8	30	1,0
2022	2819	2521	89,4	6	0,2	149	5,3	43	1,5

8. táblázat. Az 1930-as és 1941-es népszámlálások felekezeti adatai a Kászoni-medence falvaiban³²

Település	Év	Összesen	Római katolikus	%	Görög-katolikus	%	Ortodox	%
Kászonaltíz község	1930	5291	4379	82,8	827	15,6	27	0,5
	1941	6247	5945	95,2	149	2,4	4	0,1
	változás	+956	+1566	+12,4	-678	-13,2	-23	-0,4
Kászonaltíz	1930	895	794	88,7	74	8,3	9	1,0
	1941	948	908	95,8	12	1,3	0	0,0
	változás	+53	+114	+7,1	-62	-7,0	-9	-1,0

31 | Az 1850–1992 közötti népszámlálási adatsor forrása: Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája: Kovászna, Hargita és Maros megye*. I. kötet. Pro-Print Kiadó, Csíkszereda 2011. (A továbbiakban Varga: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája*) 281. A 2002-es és 2011-es adatok forrása: <https://nepszamlalas.adatbank.ro/?pg=etnikai&id=438>, <https://nepszamlalas.adatbank.ro/?pg=felekezeti&id=438>, <https://nepszamlalas.adatbank.ro/?pg=anyanyelvi&id=438> (letöltés ideje: 2025. január 12.). A 2022-es adatok forrása: <https://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2023/06/Tabel-2.02.1-si-Tabel-2.02.2.xlsx> (letöltés ideje: 2025. január 12.)

32 | Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája*. 284.

Település	Év	Összesen	Római katolikus	%	Görög-katolikus	%	Ortodox	%
Kászonújfalu	1930	1406	1251	89,0	155	11,0	0	0,0
	1941	1728	1702	98,5	6	0,3	1	0,1
	változás	+322	+451	+9,5	-149	-10,7	1	0,1
Kászonjakabfalva	1930	902	661	73,3	224	24,8	4	0,4
	1941	1227	1151	93,8	41	3,3	1	0,1
	változás	+325	+490	+20,5	-183	-21,5	-3	-0,3
Kászonimpér	1930	983	738	75,1	219	22,3	7	0,7
	1941	1071	997	93,1	44	4,1	1	0,1
	változás	+88	+259	+18,0	-175	-18,2	-6	-0,6
Kászonfeltíz	1930	1105	935	84,6	155	14,0	7	0,6
	1941	1273	1187	93,2	46	3,6	1	0,1
	változás	+168	+252	+8,6	-109	-10,4	-6	-0,6

Amint a táblázatból kitűnik, a Kászoni-medence lakossága 1930 és 1941 között közel ezer fővel nőtt, és a felekezeti megoszlás is jelentősen módosult. Községszinten a római katolikus közösség megerősödött, hiszen 1941-re arányuk 95% fölé került. A görögkatolikusok lélekszáma az 1931-es 827 főről 1941-re 149 főre csökkent, azaz a községen belüli százalékarányuk 15,6%-ról 2,4%-ra módosult. Az 1931-ben még kis lélekszámmal (27 fő) rendelkező ortodox közösség is jelentősen megfogyatkozott 1941-re (4 fő).

A görögkatolikusok számának csökkenését az okozta, hogy az 1940-es bécsi döntést követően a görögkatolikus rítust egyre több család hagyta el, és a római katolikus valláshoz csatlakozott. A kászoniak körében 1940-ben indult el egy rítusváltoztatási hullám, mely 1943-ban csúcsonyult. Bartha Ferenc kászonújfalvi plébános 1940. április 8-án írt beszámolója szerint már ekkor (vagyis még a bécsi döntés előtt!) 8 család, összesen 25 fő kéri, hogy a római katolikus hitre térhessen át:

„Méltóságos Püspöki Helytartó Úr

Mély tisztelettel betérjesztem az alább felsorolt kéréseket ide zárva azon kéréssel, hogy azokat pártolólá a Gr. Kat. Érseki Helytartó urhoz Marosvásárhelyre eljuttatni sziveskedjék.

I. Todorán Györgyné szül. Vaszi Éva 1 db mellékletével

II. Posztuly Mihály és neje Todorán Virág 5 db mellékletével

III. Bokor András 1 db mellékletével

IV. Tulit István és neje Bokor Éva 5 db mellékletével

V. Posztuj György és Posztuj Lina 4 db mellékletével

VI. Vaszi Mihály és Todorán Borbála 3 db mellékletével

VII. Tulit Mihály és Tulit Mária 2 db mellékletével

VIII. Posztuj György 1 db mellékletével

IX. Tulit Mihály és Tulit Mária 2 db mellékletével

A II. sz. alatt Posztuly Mihály és neje Todorán Virág három gyermekükkel.

A IV. sz. alatt Tulit István és neje Bokor Éva három gyermekükkel.

Az V. sz. alatt Posztuj György és Posztuj Lina két gyermekükkel.

A VI. sz. alatt Vaszi Mihály és Todorán Borbála egy gyermekükkel.

A VII. sz. alatt Tulit Mihály és Tulit Mária.

A IX. sz. alatt Tulit Mihály és Tulit Mária együttesen kérik a görög szertartásból való elengedésüket a latin szertartásra.

Kitérni a kérések elől nem tudok.

Kászonújfalu 1941. április 8.

alázatos tisztelettel: Bartha Ferenc esp. pleb.”³³

A második bécsi döntést követően a rítusváltoztatási kérelmek megsokasodtak. Kászonjakabfalvából 1940 novemberében összesen 226 görögkatolikus fő (amelyből 55 kiskorú) kérvényezte a római katolikus egyházhoz való csatlakozást. A faluban a nagy tömeges átállást követően is voltak még vallási konverziók. Egy György Gábor főesperes, püspöki biztos és Csomortány Ignác lelkész aláírásával ellátott, 1943. június 14-ei dokumentum szerint ekkor tíz személy hagyja el államjogilag is a „görög-román” szertartást, és szabad akaratukból a latin szertartáson kívánnak megmaradni.³⁴ Az 1943-as évben Kászonújfaluban 135 személy kérvényezte a római katolikus egyházba való felvételét, és ezzel egy időben a görögkatolikus egyházból való kilépését. A tömeges vallásváltásnak a következőkben a görögkatolikus közösség ebben a faluban megszűnt létezni.

1942. március 23-án a püspöki helytartónak címezett levelében Bartha Ferenc kászoni esperes-plebános a következőképpen számol be a nemzetiségi hovatartozásukat illetően a görögkatolikusokról:

Semmi pozitív adat nincs, hogy az itteni görögkatolikus románok mikor telepedtek itt le. Valószínűleg a régi nemesek világában jöttek ide, mint jobbágyok. Jelenleg most magyaroknak vallják magukat. Románul egyáltalán nem tudnak, viseletük a székelyekével azonos. Csupán a görög rítusú vallásuk, ami még megkülömbözteti őket. A múltra nézve sem a Domus Historiában, sem egyéb egyházi iratokban nincs feljegyzés.³⁵

Az áttérések ellenére voltak olyan egykori görögkatolikus családok, akik szokásaikban továbbra is görögkatolikusok maradtak, hiszen a római katolikus egyházzal laza volt a kapcsolatuk, és csupán a főbb egyházi ünnepeken (karácsony, húsvét) mentek el a templomba. György Imre a *Kászonújfalu története* című könyvében így ír a vallási konverziók társadalom-lélektani hátteréről:

Valószínűleg a kászoni görögkatolikusok azért változtatták meg rítusukat latinra, mert szégyellték, hogy emiatt őket románnak nevezik és csúfolják. Sőt anynyira neheztelnek rájuk, hogy gyermekeik számára is kérik a rítusváltoztatást.

33 | Vö. Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár, Num. 1079-1941., 1897. doboz, 28. csoport.

34 | Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Csíkszeredai Gyűjtőlevéltára. A kászonjakabfalvi plébánia iratai. A rítusváltoztatás jegyzéke. 524/c. Num. 140/21.

35 | Vö. Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár, Num. 81-1942., 1897. doboz, 28. csoport.

A görögkatolikusok ugyanis csak akkor számítottak magyarnak a község magyarlakta többségében, ha a latin szertartást gyakorolták. Azonban a történet fordítva is igaz, hiszen nem egy esetben történt meg az, hogy akkor is, ha mindkét szülő latin rítusú volt, a polgári anyakönyvvezető görög rítusúnak jegyezte be a gyermeket az anyakönyvbe, mely sok esetben csak a házasságkötés alkalmával derült ki. Az is igaz, hogy voltak olyan esetek, hogy csak azért lettek latin rítusúak, hogy ne románosodjanak el, mint a többiek, és maradjanak meg magyarnak, illetve a görögkatolikus pap ne tudja román nyelvű hittanra kényszeríteni gyermekeiket, akik mind magyarok voltak és magyarul beszéltek. Ugyanakkor vitathatatlan tény az is, hogy a községben született és élő, magukat többnyire román érzelműnek, de magyar ajkú görögkatolikusnak valló emberek, ebben a helyzetben, egy új lehetőséget láttak: a jobb megélhetés reményében, akár nevet változtatva, döntöttek a rítusváltoztatás mellett, hogy így a község vezetői testületébe bekerülhessenek és az ezzel járó előnyöket is élvezhessék.³⁶

Romániában 1948-ban sor került a görögkatolikus egyház teljes felszámolására.³⁷ Kászonban az itt még megmaradt görögkatolikusok ekkor ortodox vallásúakká lettek. A dobolyi hívek is az ortodox egyházhoz kerültek át minden egyházi vagyonukkal együtt, beleértve a templomot is. Adatközlőim ma már nem emlékeznek arra, hogy ez az újabb vallási konverzió negatívan érintette volna a közösséget. Az ortodox egyháznak volt törekvése arra vonatkozóan, hogy Kászonújfaluban is ortodox templomot és parókiát építsen a Király dombjának nevezett középszei falurészen, amely célból Barta Lajos (Hetes) és Kotró Márton földterületeit kisajátították, és állami tulajdonba helyezték. Feltehetőleg azzal a céllal tették mindezt, hogy az 1940–1944 között római katolikussá lett volt görögkatolikus híveket az ortodox egyháznak megnyerjék. Mindent azonban nem sikerült megvalósítaniuk, valószínűleg azért, mert ezek a családok már nem voltak hajlandóak ismét vallást változtatni, és a hatóságok így elálltak a templomépítés szándékától.³⁸

Később az 1989-es fordulat ugyan lehetővé tette a görögkatolikus egyház újjászervezését, de nincs tudomásunk arról, hogy ez Kászonban megtörtént volna, és ennek következtében tehát a volt görögkatolikus dobolyi közösség a román ortodox egyházhoz tartozik napjainkban is. A községben a többi településen lakók közül is vannak, akik az ortodox vallásra tértek át, azonban az egykori görögkatolikusok nagyrésze az 1940–1944 közötti rítusváltások eredményeként a római katolikus egyház keretében maradt. Az 1992-es népszámlálás a teljes Kászon 3135 főnyi lakosából 252 ortodox és 30 görögkatolikus személyt mutatott ki, majd ez a lélekszám tovább csökkent: a legújabb, 2022-es népszámlálás szerint az öt falunak 2819 lakosa van, akik közül 149 személy görögkeleti (ortodox), 6 pedig görögkatolikus vallású.

36 | György Imre: *Kászonújfalú története*. 106.

37 | 1948. december 2-án a *Hivatalos Közlöny*ben megjelent elnöki rendelet 1. cikkelye kimondja, hogy Romániában megszűnik a görögkatolikus rítus. A 2. cikkely kimondja, hogy egy a Vallás-, Pénzügy-, Belügy-, Mezőgazdasági és Tanügyminisztériumból álló bizottság dönti el a görögkatolikus egyház ingó és ingatlan vagyonának sorsát.

38 | Interjú Szócs András kászonújfalvi lakossal. Készítette György Imre 2020. június 1-jén. Lásd: György Imre: *Kászonújfalú története*, 118.

Religious Conversions of Former Greek-Catholics in Casin

Keywords: change of rite, historical demography, Greek Catholic, Roman Catholic, Orthodox, Casin

Written historical data on the settlement of the Romanian population in Casin are very scarce. Until the 1940s, two denominations coexisted in the five villages of the commune of Plăieșii de Jos: the Roman-Catholic, with a larger number of inhabitants, and the Greek-Catholic, with a smaller number of inhabitants. After the second Vienna decision, Greek Catholics converted en masse to Roman Catholicism. When Greek Catholicism was abolished by the state in 1948, the remaining Greek Catholics were united with the Orthodox Church. Archival documents attest that the conversions were voluntary and of the free will of the faithful. Because of religious conversion and institutional interventions, the number of Greek-Catholics in the commune greatly decreased.